

Gardsmat er et typisk eksempel på annen næringsinntekt. Bjørg Astrid Seljestad tilbyr egne produkt fra gården sin på Nå i Hardanger gjennom en lokalmat-butikk på Voss som hun samarbeider med.

Foto: Kjersti Kildahl, NIBIO

Annen næringsinntekt på norske gårdsbruk – liten, men viktig

Noen gårdbrukere driver næringsvirksomhet utenfor gårdsdrifta som ikke er basert på brukets jordbruksressurser. Lønnsomheten er jevnt over høyere i slik annen næringsvirksomhet enn i selve jordbruket.

Det finnes en flora av slike aktiviteter. Mest utbredt er anleggsvirksomhet / transport, byggevirksomhet og annen tjenesteyting. Det er de nevnte aktivitetene som også har høyest lønnsomhet. Jordbruksarbeid for andre gir også god lønnsomhet.

Østlandet har mest annen næring. Rogaland/Agder, Vestlandet og Trøndelag har minst. Bidraget fra annen næring til familieøkonomien er beskjedent for landbruket samlet, men er likevel en viktig inntektskilde for enkelte.

ØKONOMISK BIDRAG FRA MANGE AKTIVITETER

I 2016 hadde 220 av de 920 brukene som var med i NIBIOs driftsgranskinger¹ i jordbruket, omsetning i annen næring. I denne POP-en ser vi nærmere på brukenes driftsresultat, og om det er en sammenheng

mellom resultat i jordbruket og forekomsten av andre typer næringsinntekt.

På et gårdsbruk er det flere kilder som bidrar til familiens samlede inntekter. Næringsaktiviteten på bruket deles inn i fire grupper, eller driftsgreiner: jordbruk, skogbruk, tilleggsnæring² og annen næring.

1 NIBIOs driftsgranskinger er en årlig undersøkelse som viser status og utvikling for økonomien i landbruket.

2 Tilleggsnæring er virksomhet utenom tradisjonelt jord- og skogbruk med basis i ressursene på bruket.

Tabell 1 viser tall for økonomien til brukerfamilien for de 460 brukene som har lavest driftsoverskudd og tilsvarende tall for de 460 med høyest driftsoverskudd i jordbruket. Tabellen viser også arbeidsforbruket i jordbruket og i annen virksomhet.

	Brukene med lavest driftsoverskudd	Brukene med høyest driftsoverskudd
Driftsoverskudd jordbruket, kr	143 100	749 900
Driftsoverskudd tilleggsnæring, kr	67 300	65 000
Driftsoverskudd annen næring, kr	45 500	28 500
Lønnsinntekter, kr	520 400	240 600
Nettoinntekt, kr	814 500	1 089 900
Familiens arbeid jordbruket, timer	1 550	2 530
Gratisarbeid fra andre i jordbruket, timer	160	180
Sum timer annen næring	110	70
Familiens arbeidstimer i annen virksomhet	1 870	1 220

Tabell 2 viser totaløkonomien og arbeidsforbruket på bruk med mjølkeproduksjon, sauehold og kornproduksjon i 2016

	Mjølkebruk	Sauehold	Kornproduksjon
Driftsoverskudd jordbruket, kr	590 900	172 800	129 000
Driftsoverskudd tilleggsnæring, kr	46 400	57 900	105 900
Driftsoverskudd annen næring, kr	18 600	51 800	46 900
Lønnsinntekter, kr	272 200	462 000	710 500
Nettoinntekt, kr	896 100	769 600	1 099 700
Familiens arbeid jordbruket, timer	2 650	1 690	700
Sum timer annen næring	60	140	150
Familiens arbeidstimer i annen virksomhet.	1 090	1 770	2 150

Det høyeste driftsoverskuddet i annen næring var på 1,5 millioner kroner. Dette resultatet ble oppnådd på et bruk med lavt driftsoverskudd i jordbruket.

Det viser seg å ikke være noen klar sammenheng mellom driftsresultatet i jordbruket og forekomsten av tilleggsnæring og annen næring på de ulike gårdsbrukene. Man skulle kanskje tro at det var de minste brukene og de med lavest driftsoverskudd i jordbruket som hadde mest behov for ekstra inntekter i form av andre næringsaktiviteter. Tilsynelatende

har disse brukene mest ledig arbeidskapasitet. De har også høyere driftsoverskudd i annen næring enn de brukene som har de høyeste overskuddene i selve jordbruket. Likevel viser tallene at en del av brukerne som er faglig dyktige agronomer og har høye overskudd i jordbruket, også har ressurser til å drive med andre næringer.

Mjølkeproduksjonsbrukene har mindre annen næring enn bruk med sauehold og bruk med kornproduksjon. Kornbrukene har et forholdsvis lavt arbeidsforbruk

Foto: Lars S. Dølen, NIBIO

Kornbrukene har et forholdsvis lavt arbeidsforbruk i jordbruket. De skulle derfor ha bedre anledning til å drive med annen næring enn husdyrbrukene, men dette er ikke tilfelle i særlig grad.

i jordbruket. De skulle derfor ha bedre anledning til å drive med annen næring enn husdyrbrukene, men dette er ikke tilfelle i særlig grad. Det skyldes antakelig at mange av kornbrukene er lokalisert i sentrale strøk nær byer og hvor det er forholdsvis lett å skaffe seg lønnet arbeid. Kornproduksjon kan vanligvis kombineres greit med lønnsarbeid.

Av alle bruk i driftsgranskingene hadde 24 prosent registrert omsetning i annen næring i 2016.

Den delen av inntjeningen til brukerfamilien som kommer fra annen næring, er forholdsvis liten. Bidraget fra annen næring er minst i Agder/Rogaland, Vestlandet og i Trøndelag. I gjennomsnitt for årene 2013-2016 var det Østlandet som hadde bruk med høyest driftsoverskudd fra annen næring.

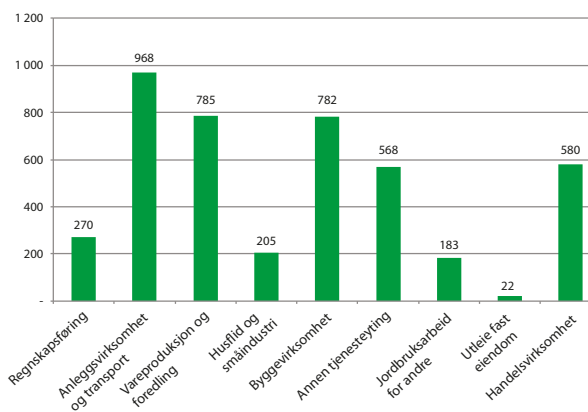

Foto: Oskar Puschmann, NIBIO

Om en ser på fordelingen av tid som det enkelte bruk har lagt inn i ulike aktivitetene innen annen næringsinntekt, er anleggsvirksomhet og transport den største grupperingen.

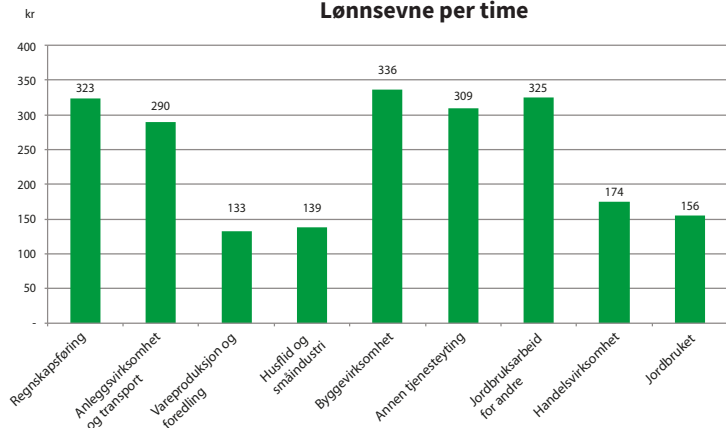
Figur 1 viser arbeidsinnsatsen i de ulike aktivitetene. Det høyeste arbeidsforbruket har de brukene som driver med anleggsvirksomhet og transport. Deretter følger vareproduksjon/foredling og byggevirksomhet. Arbeidsforbruk knyttet til utleie av fast eiendom er ikke stort. I mange tilfeller dreier dette seg om utleie av bolig som ikke er lokalisert til gårdsbruket.

Timer i annen næring per bruk

Figur 1. Timer per bruk per år for ulike driftsformer på alle bruk som har registrert timer i annen næring. Gjennomsnitt 2013-2016.

Lønnsevne per time

Figur 2. Lønnsevne per time i ulike driftsgreiner i annen næring sammenlignet med lønnsevnen i jordbruket. Gjennomsnitt for 2013-2016.

Lønnsevnen for en virksomhet er definert som:

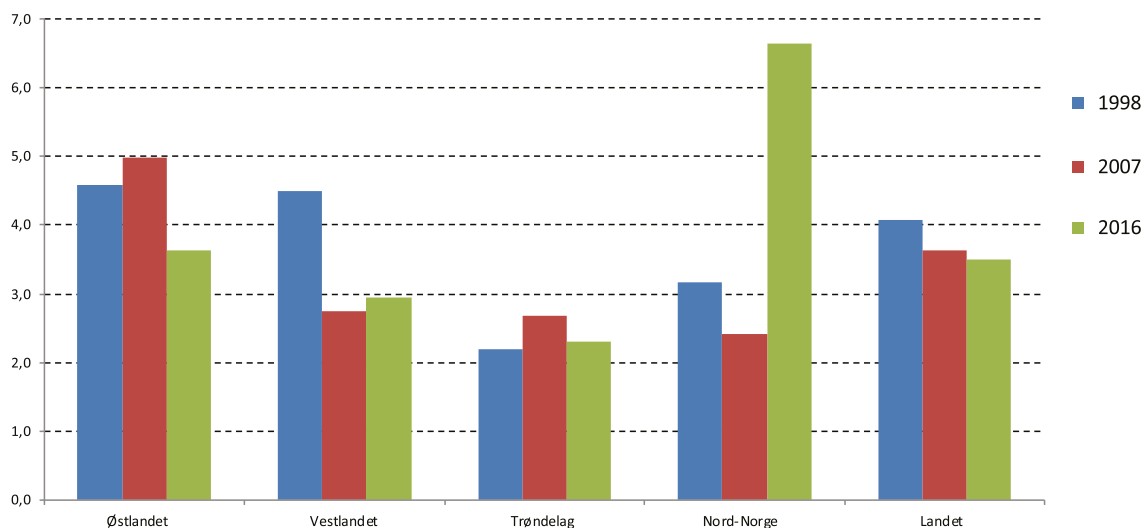
$$\begin{aligned} & \text{Driftsoverskudd} \\ & - \text{Rentekrav på kapital bunden i virksomheten} \\ & + \text{Kostnader til leid arbeid} \\ & = \text{Lønnsevne} \end{aligned}$$

For enkelte gårdbrukere som driver med anleggs- og byggevirksomhet, er det registrert flere arbeidstimer

på leid hjelp enn det brukeren selv setter inn i virksomheten. Figur 2 viser lønnsevne per time i et utvalg av driftsgreiner i annen næring sammenlignet med lønnsevne i jordbruket. Her tar vi ikke med utleie av fast eiendom. Overskuddet i denne næringsvirksomheten knytter seg først og fremst til kapitalinntekt og ikke til godtgjørelse for arbeidsinnsats. Likevel viser tallene at en del av brukerne som er faglig dyktige agronomer og har høye overskudd i jordbruket, også har ressurser til å drive med andre næringer.

Regnskapsføring/konsulentvirksomhet, anleggsvirksomhet/transport, byggevirksomhet, annen tjenesteyting og jordbruksarbeid for andre er de virksomhetene som har oppnådd høyest lønnsevne per time. Disse aktivitetene har en lønnsevne pluss minus 300 kroner per time og dette er betydelig mer enn det selve jordbruksvirksomheten gir i godtgjøring. Vareproduksjon/foredling, husflid/småindustri og handelsvirksomhet er de driftsgreinene som oppnår den laveste lønnsevnen per time.

Betydningen av annen næringsinntekt for brukerfamiliens økonomi

Figur 3. Annen næringsinntekt som andel av brukerfamiliens samlede inntekter for ulike landsdeler i utvalgte år

Foto: Eikmaskin AS

Mange bønder bruker gårdens driftsmateriell til ulike oppdrag utenfor bruket. Det gir tilleggsinntekt – altså ikke annen næringsinntekt. Snørydding er et typisk eksempel.

FORFATTER:

Ole Kristian Stornes E-post: ole-kristian.stornes@nibio.no

Se også *Driftsgranskinger i jordbruket* på nibio.no. For mer detaljerte opplysninger, kontakt Ole Kristian Stornes eller Torbjørn Haukås i NIBIO.